

27-11-72

IO 1598

C-2

TOELICHTING bij het besluit tot aanwijzing van het beschermde stadsgezicht "MALIEVELD e.o." ex artikel 20 van de Monumentenwet te 's-GRAVENHAGE, gemeente 's-Gravenhage

Het beschermde stadsgezicht omvat het op de bijgevoegde kaart (Rijksdienst voor de Monumentenzorg, tekening nr. 225^{IV}) door een stippellijn omgrensde gebied.

Het beschermde stadsgezicht "Malieveld e.o." sluit aan op het beschermde stadsgezicht "Binnenhof e.o." (tekening nr 225^I) waarmee het, gezien de historische stedenbouwkundige ontwikkeling van het oostelijke gedeelte van de Haagse binnenstad een onverbreekelijk geheel vormt.

Omstreeks het midden van de zestiende eeuw, de stadsplattegrond van Jacob van Deventer c.a. 1560 toont ons de situatie, lag de oostelijke begrenzing van de stedelijke bebouwing bij het Lange Voorhout. Onmiddellijk achter de huizen langs de noordoostelijke zijde van het Lange Voorhout strekte zich het Bos uit. Op aandringen van Prins Maurits kwam omstreeks 1620 een grachtengordel rond de stad tot stand, waartoe het zuidoostelijke gedeelte van de Prinsessegracht behoorde, alsmede het Smidswater en de Hooigracht. Onmiddellijk ten noordoosten van het Smidswater werd tevens in deze jaren de Nieuwe Plantage aangelegd, bestaande uit enige bomenlanen op een rechthoekig patroon. Gedurende de 17de eeuw breidde de bebouwing zich uit langs het Korte Voorhout en langs "de Boskant", het zuidoostelijke gedeelte van de Prinsessegracht. In 1665 bouwde Pieter Post het 's-Landsgeschuthuis ter plaatse van het huidige Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen. De situatie aan de "Boskant" was zeer geliefd bij de toenmalige zeer gegoede stand. Een nieuwe mogelijkheid tot uitbreiding aan deze zijde van de stad werd in het begin van de 18de eeuw gevonden in het plan "de Nieuwe Uitleg", waarbij de buitensingel vanaf de Boskant werd doorgetrokken tot de Hooigracht. Het Smidswater werd hierdoor een stadsbinnengracht. In deze nieuwe uitbreiding mochten alleen voornamelijk patriciërshuizen met de voorgevel over de volle breedte van het bouwperceel gebouwd worden. De bouwrijpe grond tussen de Kanonstraat en de Nieuwe Uitleg werd, verdeeld in 11 percelen, in 1705 verkocht.

De aanleg van de Koninginnegracht zou eerst volgen in 1826, toen besloten werd vanaf de Prinsessegracht een kanaal door te trekken naar Scheveningen. De bebouwing aan deze gracht vormt een onderdeel van de stadsuitbreiding in westelijke richting omstreeks de jaren 1850, voorwat betreft het gedeelte van de Koninginnegracht, dat binnen het beschermde gezicht is gelegen, een eerste aanzet hiertoe.

In de eerste helft van de 18de eeuw werd het Malieveld aangelegd als exercitieveld, welke bestemming tot 1907, het jaar waarin de Haagse schutterij werd opgeheven, ongewijzigd is gebleven. De huidige Koekamp werd als onderdeel van het Haagse Bos gehandhaafd. De waterpartij werd in 1837 gegraven, nadat al eerder andere delen van het Bos door vijvers waren verfraaid.

De bebouwing aan de Prinsessegracht tussen de Casuarisstraat en de Bosbrug is in de laatste wereldoorlog verloren gegaan. Dit is eveneens het geval met de bebouwing tussen het Korte Voorhout en de Kanonstraat, waaronder het 's-Landsgeschuthuis. De bebouwing aan de Prinsessegracht tussen de Kanonstraat en de Nieuwe Uitleg bestaat uit een aaneengesloten rij van zeer voorname patriciërshuizen uit de 1e helft van de 18de eeuw met kroonlijsten en, wat de meeste betreft, rijke ingangspartijen. Alle panden zijn vermeld op de lijst van beschermde monumenten. Het merendeel van de panden is afgedekt door een schilddak met oud-hollandse pannen. Behoudens de gepleisterde voorgevels van de panden Prinsessegracht 30 t/m 33 zijn de voorgevels uitgevoerd in baksteen. Ondanks de vrijwel gelijke gevelhoogten, en een gelijksoortige verticale gevelindeling bezitten de panden tengevolge van verschillen in gevelbehandeling een sterke individualiteit. Vanaf het Malieveld manifesteren de panden zich echter als een totaliteit, die zich voortzet in de bebouwing langs de Koninginnegracht. In het kader van het stadsbeeld is vooral de relatie van deze monumentale gevelwand met de open ruimten van het Malieveld en de parkachtige aanleg van de Koekamp van belang. De waarde van de meergenoemde bebouwing voor het stadsbeeld is erkend in regelingen op grond van de Woningwet 1901, zowel voor de Prinsessegracht als de Koninginnegracht. Deze regelingen kunnen een uitgangspunt vormen voor beschermende maatregelen ex artikel 37, lid 5 van de Wet op de Ruimtelijke Ordening, die voor het onderhavige gebied dienen te worden vastgesteld.

Ten aanzien van het Malieveld en de Koekamp mag worden opgemerkt, dat het irrationeel is deze terreinen in de toekomst geheel "ongebruikt" te laten liggen. Het is echter uit een oogpunt van de historische-stedebouwkundige situatie gerechtvaardigd nieuwe ontwikkeling in dit gebied met de uiterste zorg met betrekking tot het historisch gegeven te bezien en te beoordelen. Ook voor deze gebieden mag gelden, dat een aanwijzing tot beschermd gebied ex artikel 20 van de Monumentenwet geen bevestiging van de huidige situatie inhoudt.